

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ЯК ПСИХОЛОГІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

В. В. Кравців

Херсонський державний університет, valentinacravtsiv@gmail.com

Науковий керівник: кандидатка психологічних наук, доцентка

Н. І. Тавровецька

З початку повномасштабної війни дослідження концепту довіри набуває нової актуальності за рахунок зміни умов існування, внаслідок завданих травм пережитого досвіду, а тому і деформації довіри. В українському науковому просторі активність вивчення довіри зростає з метою покращення динаміки цього концепту і узагальнення накопиченого досвіду можна репрезентувати у вигляді теоретичного екскурсу цього питання. Серед вітчизняних науковців, що порушують питання довіри в умовах сьогодення є наступні: О. Лашко, Н. Крива, Д. Лисенко, С. Шевченко, А. Буряк, Т. Зверко, О. Дарморіз, І. Косар, Н. Перепелиця, Д. Саранчук, К. Круглов, О. Шевченко і ін.

Дослідження довіри і її впливу на різні сфери життя особистості значущі навіть з того аспекту, якщо розглядати навіть лиш функції процесу, які забезпечують суб'єктивні умови для благополуччя особистості, що включає в себе: інтеграцію на різних соціальних рівнях; уможлиблює ефективну діяльність для особистості; виконує комунікативну і інтерактивну функції; є фундаментом для сприйняття ситуацій; відіграє важливу роль у відносинах; уможлиблює прогнозування розвитку взаємодії сторін; є основою для побудування нових відносин; і збільшує ефективність відносин; а також складає основу їх стабільності; психологічна функція полягає в зниженні напруженості і стресу у відносинах (Васильченко-Держук, 2019: 2). З перспективою подальшої роботи з посттравматичного зростання, дослідження довіри, її чинників і можливостей впливу на динаміку, набувають більшої актуальності.

Науковці, що займалися питанням чинників довіри, в контексті власних досліджень притримувалися поділу чинників розвитку довіри на зовнішні та внутрішні чи то об'єктивні і суб'єктивні, але є тенденції до виділення і інших груп чинників, що уможлиблює детальніший розгляд всіх зв'язків довіри зі складовими життя особистості.

О. Лашко досліджуючи психологічні чинники розвитку довіри студентів до викладачів у студентів технічного університету, виділяє зовнішні і внутрішні чинники. До зовнішніх вона відносить вплив культури на те, чи варто довіряти і те яким є вплив закономірностей життєдіяльності соціального інституту до якого ти належиш, описуючи все таким чином, що особистість формує суспільство, до якого вона належить, що формує її уявлення і вимоги щодо довіри і умов для її розвитку. До внутрішніх вона включає залежність від базисної установки довіри (довіри до світу), довіри до себе і інших, локус контролю, ставлення до себе, автономність, схильність до саморозкриття, переконання особистості щодо значущості довіри і життєвий досвід. Більшість науковців, а також і О. Лашко погоджуються в тому, що базисна установка довіри до світу є фундаментальною для розвитку інших форм довіри (Лашко, 2021: 8).

Досліджуючи довіру до себе у майбутніх психологів, С. Шевченко серед внутрішніх психологічних чинників виділяє: самооцінку, локус контролю, рефлексію, самоефективність, наполегливість і адаптивні здібності і духовність. Можна припустити, що чинник «самооцінка» доповнює чинник «ставлення до себе», що його виділяла О. Лашко, що може свідчити про те, що важливу роль в формуванні довіри відіграє розвиток «Я-концепції» особистості, які є структурними компонентами цієї системи (Шевченко, 2018: 4).

Досліджуючи психологічні особливості формування довіри в міжособистісних відносинах Д. Лисенко розрізняє серед чинників: суб'єктивні, об'єктивні, ситуативні чинники та чинники середовища, серед яких найбільш значущими зазначає ціннісні орієнтації, оцінки та настанови особистості,

тобто суб'єкта; безпеку вчинків та поведінки об'єкта щодо суб'єктів; упевненість щодо надійності іншої особистості (Лисенко, 2019).

Вивчаючи можливості внесення довіри як структурного компоненту освіти з врахуванням інституціонального контексту, Т. Зверко виокремлює об'єктивні і суб'єктивні чинники. Серед об'єктивних виділено: особливості очікувань соціуму, тобто соціум формує очікування, що притаманні особистості. Серед суб'єктивних зазначено: очікування, що утворилися на основі світобачення суб'єкту. Відповідно до результатів дослідження, соціум (як об'єктивний чинник) формує вимоги до того, якою саме і до кого може бути довіра, а суб'єкт з власним світобаченням (як суб'єктивний компонент) відчуває певного рівня впевненість у діях іншого (Зверко, 2020: 40).

О. Дарморіз досліджуючи довіру, як атрибутивну рису сучасної міфотворчості, вказує, що довіра має залежність від низки суб'єктивних і об'єктивних уявлень. Сумлінність, щирість, правильність, дослідниця відносить до суб'єктивних чинників, а до об'єктивних : стереотипи, цінності і культурні особливості, що уможливають реалізацію довіри (Дарморіз, 2021: 34). Можна свідчити про те, що більшість науковців роблять висновки, що соціум має значний вплив на утворення довіри, впливаючи на формування особистості.

Серед наукового простору є і такі дослідження, що розглядають чинники формування довіри через структурні компоненти, а саме : емоційну готовність, раціональне сприйняття ситуації, сприйняття надійності індивідів. Крива Н. розглядає чинники, що формують кожен структурний компонент довіри і відповідно має вплив і на формування самого концепту. До чинників емоційної готовності відносять: наслідки почуття симпатії, дружби і емоційної прихильності, також відповідно до результатів, варто враховувати і негативні емоційні переживання (антипатія, гнів, розчарування, ворожість і т.д.). До чинників раціонального сприйняття ситуації відносять: ступінь впевненості в собі, інтелектуальні здібності людини, цілі та мотивацію, життєвий досвід. Можна припустити, що ці ж чинники доповнюють вищеописані дослідження,

через наявність однакових чинників (тобто відповідних висновків). До чинників сприйняття надійності індивідів належать: зміна установок на основі сформованого в минулому досвіді (Крива, 2018). Результати цього дослідження лише підкреслюють те, що українські науковці діють в межах однієї наукової картини щодо концепту довіри.

Результати дослідження А. Буряк взаємодоповнюють попереднє дослідження, завдяки виділеним групам чинників. Відповідно до результатів дослідження з моделювання загроз втрати суспільної довіри до фінансового сектору країни, виділено не просто чинники утворення довіри, а чинники впливу на динаміку довіри залежно від об'єктивних (раціональних) і суб'єктивних (обумовлених емоціональним походженням). На основі результатів цього дослідження можна стверджувати, що довіра є динамічним процесом, що має свої піднесення і спади, які залежать від пережитого особистістю досвіду і тенденціями прояву довіри, заданими соціумом (Буряк, 2020: 21).

Узагальнюючи всі вищевказані чинники формування довіри, можна стверджувати, що до суб'єктивних чинників, що їх вказують науковці належать складові «Я-концепції»: самоставлення, ступінь впевненості в собі і самооцінка; життєвий досвід особистості і емоційна складова пережитого досвіду і ті оцінки, що йому надала особистість (позитивні чи негативні переживання) і ціннісні орієнтації суб'єкта. До об'єктивних чинників, у більшості із розглянутих результатів досліджень, відносять значення соціуму, його раціональних установок, його культурні особливості, як рушії формування довіри.

Література:

1. Буряк А., Бричко М. Моделювання загроз втрати суспільної довіри до фінансового сектору країни: монографія. Суми: Сумський державний університет. 2020. 215 с.

2. Васильченко-Держушко К. Суб'єктивні умови благополуччя особистості. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*: матер. міжнар. конф. Херсон: ВД «Гельветика», 2019. №1 (16). С. 68-69.
3. Дарморіз О. Довіра як атрибутивна риса сучасної соціальної міфотворчості. *Соціогуманітарні проблеми людини*. Львів. 2021. №10. С. 32-39.
4. Зверко Т. Конфігурації довіри до освіти: інституціональний контекст. *Вчені записки ХГУ «НУА»: Трансформація соціальних функцій освіти та методів навчання*. Харків: Видавництво НУА. 2020. Т. 26. С. 40-46.
5. Крива Н. Проблема довіри в сучасній психології. *Теорія і практика сучасної психології*. Зб. наукових пр. Запоріжжя. 2018. №5. С. 128-132.
6. Лашко О. Психологічні чинники розвитку довіри до викладача у студентів технічного університету: автореф. дис. канд. пси-хол. наук: 19.00.07. К. 2021. 22 с.
7. Лисенко Д. Психологічні особливості формування довіри в міжособистісних відносин. *Теорія і практика сучасної психології*. Зб. наукових пр. Запоріжжя. 2019. №4. Т. 1. С. 135-139.
8. Шевченко С. Психологічні особливості розвитку довіри до себе у майбутніх психологів: дис. канд. пси-хол. наук: 19.00.07. К., 2018. 260 с.